

Í staðin fyri átta vánalig bløð:

Tað er tørvur á einum dygdarblaði í Føroyum

-Eftir mínum tykki hevði nógv verið vunnið, um vit í staðin fyri átta vánalig bløð høvdu EITT dygdarblað, sum ikki var heft á einum politiskum flokki, eitt føroyskt *The Guardian* ella *Le Monde* segði Hanus Andreassen, rithøvundi m.a. á pallborðsfundi á Listafólkastevnuni í Vestmanna herfyri.

Hann helt fyri, at tað hevur kostað føroyskum bløðum dýrt at undirmeta tann týðning, sum listarfólk og mentarfólk kundu havt fyri føroyska blaðheimin.

-Tey hava vant føroyska almenningin upp til at vera nøgdan við andaligt gólvsp. Og andaligt gólvsp, tað er tað hann - í mongum førum - fær.

Hanus Andreassen nam eisini við spurningin, um vit hava eitt mentunarligt kaðalsamband við útheimin og spurdi um okkara skúlar hava eitt europeiskt stöði. Hann helt tørv vera á einum orðaskifti um okkara pedagogiska umhvørvi, har gongdin higartil hevur verið, at minni dentur verður lagdur á at læra enn á at læra, hvussu ein lærir. Vit prenta her frilesturin hjá Hanusi Andreassen.

Fyri fyrst fari eg at føra fram tað sjónarmið, at list verður ikki skapt av pengum. List verður skapt av eldi, av anda, av sorg, av einsemi, av tosta eftir vakurleika, av harmi, av klovnum sálum, av tørv á kærleika. Í grein um íslendska yrkjaran Jónas Hallgrímsson — hann livdi frá 1807—1845 og var við til at skapa tað nýggja Ísland, bæði í tjóðskaparligari og fagurfrøðiligari merking — sigur Halldór Laxness, at tey »íðunnarepli, sum yngdu tjóðina upp í 19. öld, vórðu ikki sett á borðið í prýðiligum stovum við tjúkkum bankabókum sum stuðli, heldur stóðu undir endurreisn hennara nakrir illa á holdum komnir, heilsuveikir drankarar í einum stórbýi suðuri við Oyrasund. flippuleysir og í krudum skóm«.

Síðani fari eg at føra fram tað sjónarmið, at tað er ikki gjørligt at skapa list uttan pengar, uttan eitt ávíst materielt ella handaligt grundarlag. Ein týðilig mótsøgn er ímillum hesi sjónarmiðini. Eg skal royna at greina ein part av orsökini til hesa mótsøgn. Hon er tann einfalda, at vit í dag liva í einum pengasamfelag. Tað er í hesum samfelag ikki gjørligt hjá nokrum at liva uttan at gjalda eitt ávíst tal av rokningum um árið og uttan hvønn mánað at skula forvinna til mat, klæðir og tak yvir høvdið til ein sjálfan og tey, ein varðar av. Bara við eldi fert tú í hesum samfelag til grundar.

Við hesum skuldi verið sligið á tveir tangentar, sum nema við hovudstættirnar í evninum »livikor hjá listarfólki og møguleikar hjá listini at mennast í Føroyum«. Hesir eru øðrumegin tað handaliga grundarlagið og hinumegin tað andaliga umhvørvið, hugskotini, stimbranin, umbytingin av neistum og fyrmyndum. Í hesi greipu er eldurin alfa og omega. Men hvørjan lutin kunnu vit vera fyruttan. Eg fari at royna nú og — um tíðin verður uppi — seinni at siga eitt sindur meira um hesar

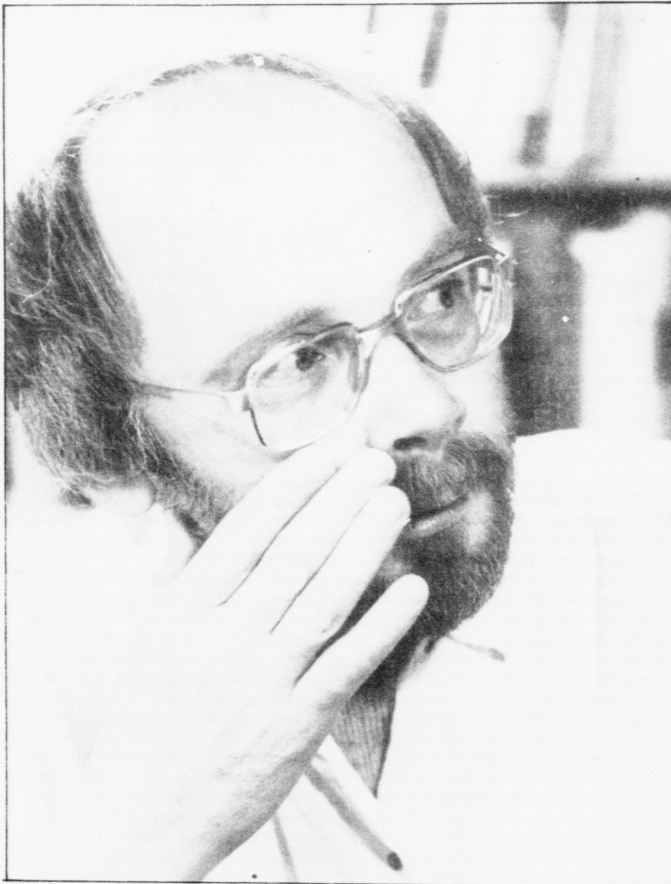
báðar tættir.

Um handaligu ella búskaparligu korini hjá rithøvundum vil eg — og her byggi eg fyrst og fremst á minar egnu royndir — siga, at tey eru langt frá ideell. Stutt sagt: tað ber ikki til hjá einum høvundi at livjarga sær í Føroyum, uttan so at hann ella hon hevur okkurt lønt starv aftrat hovundaarbeiðinum ella hevur ein sambúgva, sum hevur eitt slikt starv.

Tá hetta er sagt, eigur at vera lagt afturat, at kortini eru korini hjá høvundum munandi batnað eftir 10-15 árum. Tvær grundir eru til hetta. Önnur er tann, at føroyskir høvundar hava havt eitt dugligt og arbeiðssamt rithøvundafelag, sum hevur fingið ta fatan at seyra inn í almenningin og partar av fjølmiðlunum, at ein høvundur — sum øll onnur — eigur at fáa lön fyri sitt arbeiði. Eg havi sjálvur arbeitt bæði fyri sjónvarpið og útvarpið, og eg kann ikki siga, at eg eri ónøgður við ta viðferð, eg havi fingið frá hesum miðlum, samsýningarliga. Tað tykist mær kortini, sum okkurt liggur á láni og átti at verið umbøtt.

Hin orsökini til, at korini hjá høvundum eru batnað, er tann, at talið á almenning og privatum grunnum, sum stuðla skrivandi fólki, er vaksið, og at arbeiðsøkið hjá onkrum av hesum grunnum er rúmkað. Men nettup á hesum øki — sum eftir mínum tykki hevur stóran týðning — áttu vit at kunnað framt munagóðar umbøtingar. Hetta skal eg venda aftur til.

Eg nevndi beint nú útvarpið og sjónvarpið. Fara vit frá hesum luftmiðlum til triðja fjølmiðilin, blaðini, er støðan heilt øðrvisi. Blaðini lata vanliga ikki samsýning fyri tað tilfar, sum høvundar og listarfólk lata teimum. Tá tað hevur lukkast at fingið eina avtalu um samsýning í lag, hevur hon altíð verið symbolsk. Og hon hevur ikki fingist í lag uttan eina ávísu togan. Bóðskapurin frá

Hanus Andreassen, rithøvundi setti eisini spurnartekin við pedagogiska umhvørvið í Føroyum í dag: -Minni dentur hevur verið lagdur á at læra enn á at læra, hvussu ein lærir.

bløðunum er týðiligur: tey kunnu sum einki vera tilfar frá høvundum og mentarfólki fyruttan.

Ein sleppur illa undan at tvinna hesi víðurskifti saman við tað stöði, sum okkara blaðheimur sum heild er á. Vit hava í lötuni minst átta bløð í Føroyum. Hesi bløð spegla aftur ymiskt úr okkara nærumhvørvi — tilfar um handil, vinnu og búskap, tónatos og slatur. Men eitt blað í orðsins veruligu merking — sum umframt alt hetta á myndugan og viðskygndan hátt speglar aftur teir andaligu, listarligu, bókmentaligu, átrúnaðarlugu, heimspekilugu, politisku og hugmyndafrøðilugu streymarnar í heiminum — hava vit ikki.

Eftir mínum tykki hevði nógv verið vunnið, um vit í staðin fyri átta vánalig bløð høvdu eitt dygdarblað, sum ikki var heft á einum politiskum flokki, eitt føroyskt *The Guardian* ella *Le Monde*. Eg skal ikki her koma við einari uppskrift upp á, hvussu hetta skal gerast. Men eg fari at loyva mær at siga, at tað

hevur kostað føroyskum bløðum dýrt at undirmeta tann týðning, sum listarfólk og mentarfólk kundu havt fyri føroyska blaðheimin. Tey hava vant føroyska almenningin upp til at vera nøgdan við andaligt gólvsp. Og andaligt gólvsp, tað er tað hann — í mongum førum — fær.

Vit eru nú farin frá teimum búskaparligu fyrirreytunum fyri skapandi listarligum virki í Føroyum — og nærkast teimum andaligu fyrirreytunum fyri hesum virki. Kanska kundi ein hildið fram við at sagt eitt sindur um henda tættin. Í sinum ummæli av bókini um listarmannin Mikines eftir Bárð Jákups-son skrivur Vagn Steen:

— Hvat var der med Færoerne omkring år 1900? sagde rigsantikvar Glob en dag. Var der nogle solpletter?

Og vi blev enige om at det der samlede de kunstnere der skabte færøsk lyrik, prosa og malerkunst på et årti var utrolige solpletter.

I denne generation var maleren Sámal